



**Federacyjne
konceptcje
integracji europejskiej
w programach
wybranych partii
na poziomie
europejskim**



**Paula
Wiśniewska**

FEDERACYJNE KONCEPCJE
INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
W PROGRAMACH WYBRANYCH PARTII
NA POZIOMIE EUROPEJSKIM

PAULA WIŚNIEWSKA

FEDERACYJNE KONCEPCJE
INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ
W PROGRAMACH WYBRANYCH PARTII
NA POZIOMIE EUROPEJSKIM



WROCŁAW-KRAKÓW 2020

© Copyright by Paula Wiśniewska , 2020

Recenzja
prof. dr hab. Rafał Riedel

Redakcja
Hanna Antos

Projekt okładki
Marta Jaszczuk

Publikacja powstała w wyniku realizacji projektu badawczego sfinansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki nr 2016/23/N/HS5/00391

ISBN: 978-83-8138-214-4 (druk)
ISBN: 978-83-8138-215-1 (on-line, pdf)
<https://doi.org/10.12797/978-8381382151>

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
<https://akademicka.pl>

Spis treści

Wykaz najważniejszych skrótów	7
Wprowadzenie	9
Rozdział I. Podstawy teoretyczno-metodologiczne badań nad europartiami....	15
1.1. Podejścia teoretyczne wykorzystywane w badaniach partii europejskich ..	15
1.2. Aktualny stan wiedzy na temat europartii	19
1.3. Konceptualizacja kategorii badawczych	21
1.4. Operacjonalizacja kategorii badawczych	29
Rozdział II. Partie europejskie w systemie politycznym Unii Europejskiej.....	39
2.1. System polityczny Unii Europejskiej	39
2.2. Tradycja międzynarodowej współpracy partii.....	43
2.3. Proces przekształcenia transnarodowych federacji partii politycznych w partie polityczne na poziomie europejskim	48
2.4. Funkcje europartii w systemie politycznym UE	54
2.4.1. Funkcja wyborcza	56
2.4.2. Funkcja organizacyjno-integracyjna	58
2.4.3. Funkcja kształtowania opinii Europejczyków.....	60
2.4.4. Funkcja finansowa	63
Rozdział III. Wizje zintegrowanej Europy w programach politycznych partii europejskich.....	65
3.1. Myśl polityczna rodziny partii europejskich	65
3.1.1. Myśl polityczna chrześcijańskich demokratów.....	65
3.1.2. Myśl polityczna socjaldemokratów	67
3.1.3. Myśl polityczna liberałów	69
3.1.4. Myśl polityczna partii zielonych	70
3.2. Programy wyborcze Europejskiej Partii Ludowej w latach 1979-2019	71
3.3. Programy wyborcze Partii Europejskich Socjalistów z lat 1984-2019	82
3.4. Programy wyborcze Porozumienia Liberałów i Demokratów na rzecz Europy z lat 1979-2019	91

3.5. Programy wyborcze Europejskiej Partii Zielonych w latach 1999–2019	103
3.6. Analiza porównawcza programów wyborczych EPP, PES, ALDE i EGP	110
Rozdział IV. Próby oddziaływania partii europejskich na procesy polityczne zachodzące w Unii Europejskiej.....	119
4.1. Konferencja Liderów Partii i Rządów jako instrument wpływu na zmiany traktatowe – przypadek traktatu z Maastricht i traktatu amsterdamskiego	121
4.2. Współpraca między europartiami a grupami politycznymi w Parlamencie Europejskim	125
4.3. Rola partii europejskich w procesie wyboru przewodniczącego Komisji Europejskiej.....	132
4.4. Oddziaływanie partii europejskich na politykę wewnętrzną wybranych państw	137
Zakończenie	145
Bibliografia	149
Aneksy	159
Indeks osobowy	167
Ideas for Federal European Integration in Selected Programs of the European Parties	171

Wykaz najważniejszych skrótów

ACRE	<i>Alliance of Conservatives and Reformists in Europe</i> , Sojusz Konserwatystów i Reformatorów na rzecz Europy
ALDE	<i>Alliance of Liberals and Democrats for Europe Party</i> , Porozumienie Liberalistów i Demokratów na rzecz Europy
APPF	<i>Authority for European Political Parties and European Political Foundations</i> , Urząd ds. Europejskich Partii Politycznych i Europejskich Fundacji Politycznych
CSPEC	<i>Confederation of the Socialist Parties of the EC</i> , Konfederacja Socjalistycznych Partii Wspólnoty Europejskiej
Dz.U. UE	Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
ECPM	<i>European Christian Political Movement</i> , Europejski Chrześcijański Ruch Polityczny
ECR	<i>European Conservatives and Reformists</i> , Europejscy Konserwatyści i Reformatorzy
EDP	<i>European Democratic Party</i> , Europejska Partia Demokratyczna
EFA	<i>European Free Alliance</i> , Wolny Sojusz Europejski
EFDD	<i>Europe of Freedom and Direct Democracy</i> , Europa Wolności i Demokracji Bezpośredniej
EFGP	<i>European Federation of Green Parties</i> , Europejska Federacja Partii Zielonych
EGP	<i>European Green Party</i> , Europejska Partia Zielonych
ELDR	<i>Party of European Liberals, Democrats and Reformers</i> , Partia Europejskich Liberalnych Demokratów i Reformatorów
EPP	<i>European People's Party</i> , Europejska Partia Ludowa
EWWiS	Europejska Wspólnota Węgla i Stali
FEPS	<i>Foundation for European Progressive Studies</i> , Europejska Fundacja Studiów Postępowych
GUE	<i>European United Left</i> , Zjednoczona Lewica Europejska
MENF	<i>Movement for a Europe of Nations and Freedom</i> , Ruch na rzecz Europy Narodów i Wolności

Wykaz najważniejszych skrótów

NATO	<i>North Atlantic Treaty Organization</i> , Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego
NGL	<i>Nordic Green Left</i> , Nordycka Zielona Lewica
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
PAT	<i>Principal-Agent Theory</i> , Teoria mocodawca-agent
PE	Parlament Europejski
PEL	<i>Party of European Left</i> , Partia Europejskiej Lewicy
PES	<i>Party of European Socialists</i> , Partia Europejskich Socjalistów
PESCO	<i>Permanent Structured Cooperation</i> , Stała współpraca strukturalna
S&D	<i>Progressive Alliance of Socialists and Democrats</i> , Postępowy Sojusz Socjalistów i Demokratów
TUE	Traktat o Unii Europejskiej
UE	Unia Europejska
UZE	Unia Zachodnioeuropejska
WE	Wspólnota Europejska
WPO	wspólna polityka obronna
WPZiB	wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa

Wprowadzenie

Partie polityczne na poziomie europejskim powstały przed pierwszymi bezpośrednimi wyborami do Parlamentu Europejskiego w 1979 roku. Decyzja o przeprowadzeniu elekcji w dziewięciu państwach członkowskich była impulsem dla partii krajowych do przeniesienia swojej aktywności na poziom transnarodowy. Początkowo europartie były nazywane transnarodowymi federacjami partii politycznych, natomiast ich działanie na poziomie Wspólnoty Europejskiej nie było umocowane w traktatach, nie posiadały one też finansowania ze wspólnotowego budżetu. Pomimo tego partie chadeckie, socjalistyczne i liberalne pogłębiały współpracę transnarodową, tworzyły swoje wewnętrzne struktury i podejmowały wspólne działania przed wyborami do Parlamentu Europejskiego. Niektóre z nich: Europejska Partia Ludowa (European People's Party, EPP), Partia Europejskich Socjalistów (Party of European Socialists, PES), Porozumienie Liberalistów i Demokratów na rzecz Europy (Alliance of Liberals and Democrats for Europe, ALDE) od pierwszych bezpośrednich wyborów przygotowywały programy wyborcze. Treść tych manifestów wyborczych była kompromisem wypracowanym przez rodziny partii politycznych i dowodem na to, że pomimo różnych interesów narodowych partie potrafią zjednoczyć się wokół wspólnych idei. W programach wyborczych partie europejskie prezentują swoje postulaty, wizje integracji europejskiej czy też propozycje rozwiązań w konkretnych politykach sektorowych.

Wraz z przenoszeniem integracji europejskiej na kolejny poziom, którego efektem było przekształcenie Wspólnoty Europejskiej w Unię Europejską, transnarodowe federacje partii politycznych uzyskały podmiotowość prawną. Na skutek działań podjętych przez ich liderów w traktacie z Maastricht po raz pierwszy w art. 138a zapisano, że „partie polityczne na poziomie europejskim są ważnym czynnikiem integracji w ramach Unii. Przyczyniają się one do kształtowania świadomości obywatelskiej i wyrażania woli politycznej obywateli Unii”¹. Od 1992 r. następowało stopniowe przekształcenie transnarodowych federacji partii politycznych w partie polityczne na poziomie europejskim.

Europejska Partia Ludowa, Partia Europejskich Socjalistów, Europejska Partia Zielonych (European Green Party, EGP) oraz Porozumienie Liberalistów i Demokratów

¹ *Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską*, [w:] *Dokumenty europejskie*, t. 4, opr. A. Przyborska-Klimczak, E. Skrzydło-Tefelska, Lublin 2003.

na rzecz Europy zaczęły rozwijać swoje struktury, rozszerzać bazę członkowską, wykorzystywać Konferencje Liderów i Szefów Rządów do wpływania na zmiany traktatowe, tworzyć powiązania pomiędzy grupami politycznymi działającymi w Parlamencie Europejskim, a także uzyskały prawo do wskazania kandydata na przewodniczącego Komisji Europejskiej. Nie wszystkie partie europejskie czy też sojusze europejskie rozwijały współpracę na poziomie transnarodowym. Do 2004 r. utworzono jedynie cztery partie europejskie. Po ustanowieniu w tym samym roku ich bezpośredniego finansowania z budżetu Parlamentu Europejskiego kolejne rodziny partii politycznych zaczęły tworzyć transnarodowe federacje. W opozycji do partii chcących pogłębiać integrację europejską powstały partie opowiadające się za konfederacyjną wizją Unii Europejskiej, a nawet całkowitą jej likwidacją. Odkąd prowadzony jest oficjalny rejestr partii przez Urząd ds. Europejskich Partii Politycznych i Europejskich Fundacji Politycznych (Authority for European Political Parties and European Political Foundation, APPF), w latach 2016–2018 było zarejestrowanych od dziewięciu do trzynastu partii europejskich. W styczniu 2019 r. dziesięć podmiotów spełniało wymogi, aby być uznane w świetle prawa unijnego za sojusze lub partie europejskie.

Przedmiotem badań podjętych w niniejszej książce są federacyjne wizje integracji europejskiej prezentowane w programach wyborczych wybranych partii europejskich: Europejskiej Partii Ludowej, Partii Europejskich Socjalistów, Porozumienia Liberalistów i Demokratów na rzecz Europy oraz Europejskiej Partii Zielonych.

Literatura przedmiotu dotycząca partii europejskich nie jest tak obszerna, jak prace naukowe poświęcone Unii Europejskiej, jednak w związku z tym, że badania na temat transnarodowych federacji partii politycznych, a później europartii, rozpoczęto już w latach 70. XX w., zbiór publikacji poświęconych partiom na poziomie europejskim liczy obecnie kilkaset pozycji. Najwięcej opracowań powstało o EPP, o której pisali m.in. Wolfram Kaiser, Steven Van Hecke i Emmanuel Gerard², Jacopo Cellini³, Beata Kosowska-Gąstoł⁴, Thomas Jansen⁵, Karl M. Johansson⁶, Michael Gehler⁷, Michał

² S. Van Hecke, E. Gerard, *Christian Democratic Parties in Europe Since the End of the Cold War*, Leuven 2004.

³ J. Cellini, *The Idea of Europe at the Origins of the European People's Party. The Making of the European Manifesto and of the EPP's Political Programme*, „Journal of European Integration History” 2018, nr 1.

⁴ B. Kosowska-Gąstoł, *Europejska Unia Demokratyczna, czyli o współpracy partii chrześcijańsko-demokratycznych i konserwatywnych*, Kraków 2004, s. 207.

⁵ T. Jansen, *The European People's Party: Origins and Development*, Basingstoke 1998.

⁶ K. M. Johansson, *Transnational Party Alliances. Analysing the Hard-won Alliance Between Conservatives and Christian Democrats in the European Parliament*, Lund 1997.

⁷ M. Gehler, W. Kaiser, *Christian Democracy in Europe Since 1945*, London – New York 2006.

Jacuński⁸. Partię Europejskich Socjalistów badali Robert Ladrech⁹, Simon Lightfoot¹⁰, Simon Hix¹¹, Anna A. Skrzypek¹². Partię Zielonych zajmowali się Elizabeth Bomberg¹³, Thomas Dietz¹⁴, Jon Burchell¹⁵. Najmniej opracowań powstało na temat ALDE, można wskazać tutaj prace m.in. Camilli Sandström¹⁶, Julie Smith¹⁷. Wojciech Gagątek prowadził badania, w których porównywał Europejską Partię Ludową z Partią Europejskich Socjalistów¹⁸. Przy pisaniu pracy szczególnie cenne okazały się książki napisane przez Simona Hixa i Christophera Lorda¹⁹ oraz Beatę Kosowską-Gąstoł²⁰. W literaturze przedmiotu brakuje pozycji, w której przeanalizowano by i zestawiono wizje integracji europejskiej w programach wyborczych czterech najstarszych partii europejskich: EPP, PES, ALDE, EGP. Nie ma także kompleksowych badań na temat tego, jak partie europejskie mogą realizować swoje cele polityczne w Unii Europejskiej. Moją ambicją jest wypełnienie tej luki badawczej.

Monografia została podzielona na cztery rozdziały. W pierwszym skupiłam się na przedstawieniu założeń metodologicznych, konceptualizacji i operacjonalizacji

-
- ⁸ M. Jacuński, *Transnarodowe federacje partii politycznych w systemie politycznym Unii Europejskiej*, nieopublikowana rozprawa doktorska, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław 2006.
- ⁹ *Social Democratic Parties in the European Union. History, Organization, Policies*, red. R. Ladrech, P. Marlière, London 1999.
- ¹⁰ S. Lightfoot, *Europeanizing Social Democracy? The Rise of the Party of European Socialists*, London 2005.
- ¹¹ S. Hix, *A History of the PES*, „PES Research Series” 1995, nr 1.
- ¹² A. A. Skrzypek, *Partia Europejskich Socjalistów 1957-2009. Geneza, organizacja i możliwości*, Warszawa 2010.
- ¹³ E. Bomberg, *Green Parties and Politics in the European Union*, London 1994.
- ¹⁴ T. M. Dietz, *European Federation of Green Parties*, [w:] *European Political Parties between Co-operation and Integration*, red. K. M. Johansson, P. A. Zervakis, Baden-Baden 2002.
- ¹⁵ J. Burchell, *The Evolution of Green Politics. Development and Change within European Green Parties*, London 2002.
- ¹⁶ C. Sandström, *The European Liberal, Democrat and Reform Party. From Co-operation to Integration*, [w:] *The Europarties. Organization and Influence*, red. P. Delwit, E. Kulahci, C. van de Walle, Brussels 2004, s. 175-184.
- ¹⁷ J. Smith, *Between Ideology and Pragmatism: Liberal Party Politics at the European Level*, „Acta Politica” 2014, Special Issue on Europarties.
- ¹⁸ W. Gagątek, *Political Parties at the European Level. Their Organization and Activities: The Case of the European People’s Party and the Party of European Socialists*, nieopublikowana rozprawa doktorska, European University Institute, Firenze 2008.
- ¹⁹ S. Hix, Ch. Lord, *Political Parties in the European Union*, London 1997.
- ²⁰ B. Kosowska-Gąstoł, *Europejskie partie polityczne jako organizacje wielopoziomowe. Rozwój, struktura, funkcje*, Kraków 2014.

kategorii badawczych. Szczegółowo przedstawiłam również zastosowane metody oraz techniki badawcze wykorzystane do zebrania materiałów i ich analizy.

Partie polityczne nie mogą być badane w oderwaniu od systemu politycznego, w którym funkcjonują, dlatego w drugim rozdziale przeanalizowałam miejsce europartii w systemie politycznym UE. Żeby wyjaśnić, jak doszło do zawiązania współpracy partii politycznych na poziomie transnarodowym, konieczne było przesłедzenie ich współpracy w ramach międzynarodówek partyjnych. Następnie przedstawiłam ewolucję pozycji partii europejskich w systemie politycznym UE. Opierając się na literaturze przedmiotu, wywiadach i obserwacjach, przeanalizowałam także funkcje partii europejskich w unijnym systemie politycznym.

W trzecim rozdziale przeanalizowałam wizje integracji europejskiej, prezentowane w programach wyborczych EPP, PES, ALDE i EGP. Zastosowałam do tego jakościową analizę treści. Wykorzystując metodę indukcyjną, skonstruowałam klucz kategoryzacyjny, na podstawie którego analizowałam treść programów wyborczych. Ponieważ to ideologia była czynnikiem spajającym współpracę rodzin europartii, przed analizą programów wyborczych przedstawiłam doktrynę polityczną liberałów, socjalistów, chrześcijańskich demokratów oraz zielonych. W kolejnej części rozdziału przeanalizowałam programy wyborcze PES, EPP i ALDE od 1979 do 2019 r. oraz EGP od 1999 do 2019 r. Następnie, w odniesieniu do klucza kategoryzacji, porównałam stosunek partii europejskich do określonych zagadnień, m.in. wspólnej polityki zagranicznej, wspólnej polityki obronnej, pozycji instytucji unijnych. Na zakończenie rozdziału, na podstawie przeprowadzonych wywiadów, przedstawiłam, jaką opinię na temat programów wyborczych prezentują eurodeputowani.

Czwarty rozdział pracy rozpoczęłam od usytuowaniu partii europejskich w procesie decyzyjnym UE. Odwołałam się do teorii neo-neofunkcjonalizmu i koncepcji Europy koncentrycznych kręgów. W odniesieniu do literatury przedmiotu oraz badań własnych przedstawiłam powiązania między partiami europejskimi a grupami politycznymi w Parlamencie Europejskim, Komisją Europejską i Radą Europejską. Przedstawiłam, w jaki sposób partie europejskie, za pośrednictwem Konferencji Liderów Partii i Rządów, wpływały na zmiany traktatowe. Wykorzystując własne badania empiryczne, prowadzone w ramach projektu Narodowego Centrum Nauki²¹, przeanalizowałam współpracę na linii europartie – grupy polityczne. Na przykładzie państw stowarzyszonych, m.in. Mołdawii, Gruzji, Ukrainy, przedstawiłam, w jaki sposób EPP, PES i ALDE oddziaływały na ich politykę wewnętrzną oraz struktury

²¹ Książka powstała w wyniku realizacji projektu badawczego „Relacje między partiami politycznymi a grupami politycznymi w Parlamencie Europejskim”, nr 2016/23/N/HS5/00391, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki.

partyjne. Ostatnim elementem czwartego rozdziału jest analiza sposobu wykorzystania przez partie europejskie formuły *Spitzenkandidaten* w czasie kampanii wyborczej w 2014 r. oraz w 2019 r.

W zakończeniu przedstawiłam konkluzje, weryfikację tez oraz zaproponowałam dalsze badania nad partiami europejskimi.

Niniejsza książka jest rezultatem trzyletnich badań nad europartiami, które nie zostałyby przeprowadzone, gdyby nie środki z Narodowego Centrum Nauki. Szczególnie podziękowania kieruję do prof. Anny Pacześniak – za opiekę naukową, wszystkie cenne uwagi, a przede wszystkim za czas poświęcony mojemu rozwojowi naukowemu. Dziękuję pracownikom Katedry Studiów Europejskich Uniwersytetu Wrocławskiego za inspirujące dyskusje i wsparcie. Praca ta nie powstałaby w takim kształcie, gdyby nie pomoc europośła dr. Janusza Zemke, któremu dziękuję za wprowadzenie do Parlamentu Europejskiego oraz poświęcony czas na tłumaczenie zawiłości funkcjonowania tej instytucji. Dziękuję dr Annie A. Skrzypek za eksperckie rozmowy i ułatwienie mi dotarcia do niektórych rozmówców z PES. Moim przyjaciółom i znajomym: Ani, Jessice, Kasi Ch., Kasi K., Marcie, Majce, Monice K., Monice O., Oli P., Oli Z., Kubie, Mateuszowi, Oskarowi, Przemkowi – dziękuję za dopingowanie do działania, długie rozmowy i cierpliwe znoszenie moich ciągłych wątpliwości. Składam podziękowania mojej całej rodzinie, która na każdym kroku była dla mnie ogromnym wsparciem. Szczególnie jednak dziękuję mojej Mamie, która nieprzerwanie i bezwarunkowo wierzyła w mój sukces, nawet wtedy, kiedy ja podawałam go w wątpliwość.

Ideas for Federal European Integration in Selected Programs of the European Parties

Why have European political parties decided to establish cooperation on a transnational level? What ideas for European integration do Europarties present in their political programs? What tools do they have at their disposal do they use them to influence the decision-making process in the European Union? What is the relationship between Europarties and political groups in the European Parliament? These are only a few questions which the author of the book attempts to answer in her research on the European People's Party, the Party of European Socialists, the European Green Party, and the Alliance of Liberals and Democrats for Europe. With this end in view the author analyzes the election programs of the European People's Party, the Party of European Socialists, the European Green Party, and the Alliance of Liberals and Democrats for Europe for the European Parliament elections between 1979 and 2019. Moreover, the author has individually and exhaustively interviewed members of the European Parliament and the Europarties leaders on developing manifests. choosing the European Commission president, the cooperation between the parties and the party groups. Additionally to the content analysis and qualitative interviews, the research makes use of the observation method in order to collect empirical data from the sessions of the political groups and the working groups in the European Parliament.

The book is intended for European studies researchers and political scientists, but should also prove of interest to followers and practitioners of politics, especially those keen to learn what European parties are and how they work.

Keywords: Europarties, European People's Party, Party of European Socialists, European Green Party, Alliance of Liberals and Democrats for Europe, political groups

Dlaczego rodziny partii europejskich zdecydowały się na zawiązanie współpracy na poziomie transnarodowym? Jakie wizje integracji europejskiej prezentują w programach wyborczych europartie? Jak wyglądają relacje pomiędzy europartiami a grupami politycznymi funkcjonującymi w Parlamencie Europejskim? To tylko niektóre pytania, na które chciała znaleźć odpowiedź autorka, podejmując się badań nad Europejską Partią Ludową, Partią Europejskich Socjalistów, Europejską Partią Zielonych oraz Partią Porozumienia Liberatów i Demokratów na Rzecz Europy. W tym celu autorka pochyliła się nad archiwalnymi programami wyborczymi partii europejskich przygotowanych w latach 1979–2019. Przeprowadziła także badania empiryczne w Parlamencie Europejskim, rozmawiając z osobami decyzyjnymi, członkami partii europejskich i eurodeputowanymi.

Publikacja skierowana jest do europeistów, politologów, ale powinna zainteresować także obserwatorów i praktyków życia politycznego, którzy chcą dowiedzieć się, czym są i jak działają partie europejskie.



<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8138-214-4



9 788381 382144